АНАМНЕЗА, Год. XVIII, 2023, кн. 1, с. 65-89, ISSN 1312-9295

ФОНДОВЕ И КОЛЕКЦИИ В НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“, СЪДЪРЖАЩИ ИНФОРМАЦИЯ ЗА ЖИВОТА И ДЕЛОТО НА ХРИСТО БОТЕВ

д-р Бояна Минчева, Виктория Рахилова

Резюме

Целта на настоящата публикация е да представи част от личните фондове и архивни колекции, съхранявани в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ) и съдържащите се в тях сведения за живота и делото на Христо Ботев. В текста са разгледани документални свидетелства за контактите на поета-революционер с Димитър Горов (1840 – 1881), Кирияк Цанков (ок. 1847 – 1903), Никола Обретенов (1849 – 1939) и Стефан Стамболов (1854 – 1895). Проследена е ролята на посочените възрожденци в запазването и съхраняването на книжовно-документалното наследство на видния общественик след неговата смърт.

Разработката е поставена в контекста на актуални проблеми на архивологията и архивистиката, свързани с организацията на изворовия материал и потребителския достъп до него. Тя е част от проект на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ на тема „Книжовно-документалното наследство, свързано с Христо Ботев във фондовете на НБКМ“.

В изпълнение на част от дейностите,по проект *BG05M2OP001-1.001-0001 „Изграждане и развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ, финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020, по приоритетна ос 1 „Научни изследвания и технологично развитие“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.“*, Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ е партньор в консорциума „Наследство БГ“ с проектна тема: „Създаване на иновативна среда за достъп до книжовно-документалното наследство, свързано с Христо Ботев в Националната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“. Проектът цели да бъде изграден иновативен информационен модел за достъп до книжовно-документалното наследство на Христо Ботев в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, със заложен потенциал за устойчив растеж, разширяване на социалния кръг на потребление, обслужване и надграждане в дигитална среда.

Националната библиотека е най-старият културен институт в нашата страна. Основана веднага след Освобождението на България, тя изгражда своя специфичен облик на базата на уникалните си колекции, комплектувани благодарение най-вече на

дарителската воля на личности, институции и обществени организации. Българският възрожденски периодичен печат, кореспонденцията на българите през XIX в., както и богатият архив на Възраждането предоставят разнообразни документални свидетелства за възприемането на книгата и писаното слово като свещена реликва, формираща и едновременно с това очертаваща самобитния контур на националното ни самосъзнание.

Българският исторически архив, наричан по-рано Архивен отдел, е едно от първите български архивохранилища, възникнали след Освобождението на България от турско владичество през 1878 г., съществуващи и досега. С учредяването на Народната библиотека в София през 1878 г. започва и оформянето на архивна сбирка към нея. Тя възниква като отклик на желанието на българите след Освобождението да събират и пазят материали, отразяващи периода на Възраждането.

Документалното и книжовно наследство от и за Христо Ботев, достигнало до нас през годините, предоставя ценен изворов материал за живота,творчеството и делото на бележития български възрожденец. От друга страна то разкрива редица важни детайли, свързани с неговата личност и отношенията му по актуални въпроси и проблеми на българския политически, икономически и културен живот през XIX век.

През 1945 година, със създаването на институт „Христо Ботев“, българската научна и изследователска общност си поставя за цел да създаде цялостен информационен масив, който да събере изворовият материал за възрожденеца независимо от обстоятелствата на неговото раздробяване и местонахождение.

В „Известия на института „Христо Ботев“ е публикувана първата статия, която има отношение към архива на възрожденеца. Иван Стойчев разглежда понятието „Ботев архив“ като „всичко онова, което е могло да бъде у него, ако би имал той добри секретари - сбора от всички писма, телеграми, писани от него и до него, документи, които е писал или подписвал, портретите, които е подарявал или получавал и т. н., безразлично где са били те по време на неговата смърт и по-после“[1]. Имал ли е Ботев личен архив? От писмото му до Иван Драсов личи, че той е имал съвестно отношение към запазването на спомени и документи за идните поколения[2].

Съдържанието на фонд № 86 „Христо Ботев“, съхраняван в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, е отразено в кн. 2 на „Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически

[1] **Стойчев, Ив**. За архива и ръкописите на Христо Ботев. // Известия на института Христо Ботев, кн. 1. Отг. ред. М. Димитров. София, 1954, с. 24
[2] Пак там, с. 25

архив“ от 1966 г[3]. Както е отбелязано в публикацията, фондът е предаден от Етнографския музей през 1924 г. Има и по-късни постъпления от 1926, 1936 и 1948 г. В него се съдържат 65 документа с хронологичен обхват 1847-1921 г. Фондът няма отделен опис и класификационна схема. Документалният масив се съхранява в трезора на БНБ.

Организацията на основния архивен документален масив (фонд № 86) не е подчинена на т. нар. *Принцип на произхода, Принцип на уважение към фонда*[4], застъпен в теорията за формиране на архивните фондове. Тази особеност се дължи на факта, че архивът на Христо Ботев не е запазен в цялост и предаден за съхранение в Библиотеката. От фондовете на различни възрожденски обществени, културни и политически дейци са извлечени документи, написани от самия Ботев, които формират ядрото на новосъздадения изкуствен фонд. В същото време, необходимо е да отбележим, че има документи, чийто автор е Христо Ботев, запазени в други лични фондове, съхранявани в НБКМ.

Едно от основните предизвикателства, пред които се изправя всеки отговорен изследовател, е обичайната разпръснатост на изворовия материал в различни репозиториуми, а също така и в различни фондове и колекции вътре в тях. Актуални са и въпросите, свързани с липсата на единна организация на изворовия материал, както и условията за достъп до него.

Сред препоръките, отправени към бъдещите изследователи, неизменно стоят формулировки като: „Водете си изследователски дневник на каталози, бази данни и репозиториуми, които сте ползвали и посещавали, както и ключовите думи, които сте ползвали при постигане на релевантни резултати“. На едно от първите места стои императивният съвет: „Винаги се обаждайте на съответните длъжностни лица, преди да посетите даден архив“[5].

Тези указания бележат основните проблеми, с които се сблъскват изследователите при своята работа с изворов материал. Те могат да бъдат приети като отправна точка при взимане на управленски и методически решения за реорганизация и компенсиране на време и неудобство, изразходвани от страна на потребителите.

---

[3] **Народна библиотека „Кирил и Методий“**. Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив. София, 1966, 192 – 195.

[4] **Речник на българската архивна терминология**. – URL: https: //electronic-library.org/books/Book_0004.html (достъпен на 30.08.2023)

[5] На страницата на Mina Rees Library, Ню Йорк, е поместена отделна рубрика "Archival Research" с подробни указания и разписана последователност, която има за цел да улесни изследователите и да премахне трудностите и ограниченията при достъпа и подбора на изворовия материал – https: // libguides.gc.cuny.edu/archivalresearch/research-process

Ето защо пред архивистите стои отговорната задача да организират този изворов материал в услуга на човешкото познание и да премахнат в максимална степен ограниченията, наложени от физическите и административни очертания на архивния фонд.

Христо Ботев (1848 – 1876) е сред личностите от епохата на Българското възраждане, които продължават да будят жив интерес в научните и обществените среди. Целта на настоящата публикация е да представи част от личните фондове и колекции, съхранявани в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ), съдържащи сведения за живота и делото на поета-революционер. В текста са разгледани контактите на Христо Ботев с Димитър Горов (1840 – 1881), Кирияк Цанков (ок. 1847 – 1903), Никола Обретенов (1849 – 1939) и Стефан Стамболов (1854 – 1895). Проследена е ролята на посочените Ботьови другари в запазването и съхраняването на книжовно-документалното наследство на видния общественик след неговата смърт. Разработката не претендира за изчерпателност и пълнота. Заложеният в нея стремеж е да очертае потенциални пътища и методи за издирване, групиране, представяне и популяризиране на документи, извън фонда на Христо Ботев (ф. № 86) в НБКМ, даващи информация за различни моменти от биографията му, организирани на проблемно-хронологичен принцип.

Христо Ботев (1848 – 1876). НБКМ-БИА С 2826

Контактите на Христо Ботьов Петков с посочените негови съотечественици, датират в периода от края на 60-те до средата на 70-те години на XIX в. В началото на 1868 г. калоферецът живее в Браила. В крайдунавския град той работи в печатницата на българския книжовник и издател Димитър Паничков (1810 – 1909), също родом от Калофер. Ботев сътрудничи на своя земляк в набирането на в. „Дунавска зора“, редактиран от Добри Войников (1833 – 1878). При прочулия се сред емигрантските

среди печатар, синът на даскал Ботьо Петков (1815 – 1869), изучава словослагателство[6]. Техническо умение, което впоследствие ще бъде майсторски използвано от дръзкия публицист. В излезлия на 12 февруари 1868 г. брой на вестник „Дунавска зора“, е публикувано стихотворението на Хр. Ботев „Към брата си“, подписано със съкращението „П-в“[7]. Два месеца по-късно в същия седмичник е отпечатана дописката „Писмо из България“, подписана с инициал „Н“[8]. Историците Иван и Цвета Унджиеви, Огняна Маждракова-Чавдарова, Николай Жечев, смятат, че неин автор е Ботев[9].

ГОДИНА I. Брайла 12 февруарій 1868. БРОЙ 14.

ДУНАВСКА ЗОРА

ВѢСТНИКЪ ЗА ВОДНЫ-ТѢ БЪЛГАРЫ.

ИЗЛАЗИ ВСѢКИЙ ПОНЕДѢЛНИКЪ.

Цѣна-та на вѣстника
За Рожд. 24 кърбоса.
За Росс. 4 кърбоса.
За други-тѣ страны
въ 2-та вѣсторя се
приематъ повѣ-
ски-тѣ разноски.

Писма и дописки
ще се оттрамать о-
свободены отъ по-
щенска плата, чрезъ
Г-на Ив. М. Балка-
ский до редакціон-
тъ на Дунавска-та
Зора.

Отговорникъ Рачо Чакаровъ. ЦѢНА-ТА СИ ПРѢДПЛАЩА. Съдържателъ Пе. М. Балканскій.

ЗА СЛАВЯНЫ-ТѢ ВЪОБЩЕ.

I.

Понеже днесь стоя често дума за славянщина, за поселавизмъ, за съединение на славянскы-тѣ племена, вещь вѣде, сѣвтаны, напипо за нѣкои отъ нашѣ читатели ако имъ възложимъ на касо едно начертание върху славяны-тѣ въобще.

Подъ ина Славяне се разумѣвать по-вечина-тѣ днесь племена, кои-то, по единакость-тъ ни тѣхны-тѣ нрави, обычаи, вѣроисповѣдание, племенове и естественны свойства, съставать най-голѣк-тъ семейство отъ Индо-Европейскы-тѣ народы. Тихно-то ина нѣкде се да произходи отъ славя или пакъ отъ славе. И едно-то и друго-то си има истыи корень. Още отъ пакы вѣка Славяне-тѣ сѣ обитавали Европа: исторія-та гы нарича тухъ подъ ина Скыти (отъ скытать-ся, отъ дѣто и рѣчи-тѣ: скитникъ, скитать ся, скитникъ). Кыкъ-то всычны-тѣ европейскы народи, тѣй и Славяне-тѣ сѣ пръселя отъ Азіи, а осѣмно отъ Индіи. За това и всычны-тѣ европейскы народи сѣ нарекли Индо-Европейскы, по това що вкорнкость-та на языкъ-тѣ имъ сѣ накоя средственна съ языка на древны-тѣ Индіяны. Отъ всычны-тѣ европейскы языцы най-блызкъ до Санскритскы-та е Славянскій, а особно Старо-Българскый, дѣто сѣ сѣ запазили душа и космословы названія чисто Индійскы.

Бродотъ като говори за Скыты-тѣ, споменува Будины, Нури, а Птолемей —Вудине или Полане, Славане или Словане, Венти, Сонари, Карпіане и Карпи и други племена познаты за Славяны. Въ споредъ кыкъ-то е доказалъ Шеверикъ[1]) най-първо-тѣ названія на Славяны-тѣ сѣ ныли: Виніи, или Венди (Венеди) и Сороби или Серби. Ина-то Виніи или Венди са срѣщатъ въ най-стары-тѣ историописци гырцыи и римскы, и сѣ отдавало на народи-тѣ що населявали южны-тѣ крѣсове на Балтійско море. Па 552 л. отъ Р. Х. Прокопъ употрѣбява за общо славянско названіе Спори или Сороби. Послѣ сѣ явѣли ина-ванія: Склавѣне, Словене, Анти, най-послѣ общо-то ина Славяне.

Въ старо врѣмя, още прѣди Христа Славяне-тѣ сѣ обитавали по сѣверъ-тъ отъ Балтійско-то море, по Карпатскы-тѣ планины, и сѣ простирали на Истокъ до рѣкж Волга, на Югъ отъ-вѣдъ Дунава по всычкы Балканскій полуостровъ, между Черно и Адріятическо море, до сѣвк Гърція, а по врѣмя на голѣмо-то пръселеніе на народы-тѣ достигнѣли на Западъ до отъ-вѣдъ рѣкж-тѣ Елба.

Всычны-тѣ славянскы племена могатъ сѣ раздѣли на два отдѣла: на югоисточни Славяне и на сѣверозападни Славяне. Първи-тѣ обемать: 1) Русеи, 2) Българы и 3) Илирійскы Славяны, сѣставаны отъ Сърбы, Хърваты или Кроаты, Далматинцы, Ерцеговцы, Босняци и Черногорцы. Второ-тѣ обемать: 1) Лехы или Полящи, 2) Чехи, Словяни, Силезяни и Сѣлезяни. 3) Полабы сѣдалящи славяны-тѣ отъ сѣверна Германія, и отъ кои-то най-голѣма-та часть е сега въ нѣмскыи елрезитъ още сѣ нарѣя, що-то дословутныи-тѣ имена: Лутичяни или Вендя, Бодрячи или Ободрити, Сороби или Сърби и пр. всычы сѣ сѣ познычали.

Исторія-та на най-древны-тѣ врѣмена на Славяны-тѣ е ись голѣмъ врякъ, тѣй сакде какъ-то и на всякъ другъ народъ. Само нѣколко историчесны сказы за Скыты, Геты, Трацы, Македонцы, Месеиѣцы, Илирійцы и другы сѣседяны на Римска-тѣ имперія народы, могатъ достаене повѣтія въ голѣмы Славянскій родъ. Отъ римскы-тѣ и византійскы-тѣ историци, а най-паче отъ скавянцыскы-тѣ нрѣданія сѣ нѣкде, че Славяне-тѣ сѣ най стары народъ. Отъ голѣмо-то пръселеніе на народы-тѣ нѣкои по-голѣми сѣдѣенія за тои голѣмъ родъ сѣ срѣщатъ въ исторіи-тѣ на Горнидеси и Прокопа, а нѣколко по завоеваніе-то на Дакія подъ Трайяна (въ 106 л.), отъ кого-то започва да сѣ говори повсѣмно за Славяны-тѣ. За тѣхъ стана дума по-напространо по вои ни Маркоманы-тѣ (166), въ кого-то сѣ знаднѣ нѣщеси. Въ врѣмя на второ-то столѣтіе тѣ участвуватъ въ пръселеніе-то на германскы-тѣ народы. Тѣй по врѣмя на битыы-тѣ що сѣ ставали отъ 192 до 306 л. между Римляны и Германцы, Карпи-тѣ или Хорвати-тѣ сѣ ныкали на послѣдни-тѣ. Въ това врѣмя Славяне-тѣ, сѣ сѣ пръселяли овыя нѣсти въ Германіа, нѣкои-то Римляне-тѣ ныли изостявили. По врѣмя на Ермапорихъ, царя на Готы-тѣ, исторія-та гы нарича подъ го-сударство-то що той наелтелъ (332—350) л. на 375 л. Славяне-тѣ сѣ вземдѣ съединени съ Уны-тѣ, кои-то съкорыха готско-то царство (384), и отъ тыкъ епохж нататъкъ много врѣмя сѣ носили ина-то Уны, тѣй що-то исторіята на Славяне-тѣ сѣ слыи съ онзи на Уны-тѣ. Сюредъ ынои сѣ ина-то Уны сѣ носили древни-тѣ Българе, кои-то въ онзи епохж вдыть да сѣ съединить съ други-тѣ Славяны [1]) Сѣдѣ смърть-та на Атилѣ, като сѣ разваи ужско-то царство, Славяне-тѣ остяватъ нападнати на остаи-тѣ вѣетъ, дѣто кыто сѣ разповзели и станали многородъ и читавъ народъ, започнали да нападатъ на Югъ и на Западъ. Отъ тогазъ започнатъ тѣхны-тѣ непрѣрывны битвы противъ Византіи, Азыи и Франціа. А вонсно още почнатъ Славяне-тѣ сѣ дѣлели на много племена какъ-то и днесь, то всѣмо пасна сѣ нѣкыо сооо-то особно правденіе; въ за да бѣдатъ всѣмни противъ непріятели-тѣ си, тѣ сѣ ныли повече-то сълѣени повсѣду си, тѣй що-то сѣ сѣставали най-силны и толѣми повсѣдерѣіи. (сѣдѣува).

[1]) Въ Сапунъ Крыстовыть и нѣдѣ споменіе, съ кое-то изыстени за издавіе на одно Унно-Българско. Исторіа, кожто, никдѣ се, но бдѣе много интересна, а особно за насъ Българы-тѣ.

Вестник Дунавска зора, г. I, бр. 14, 12 февруари 1868 г.

На 11 май 1868 г., по случай празника на светите братя Кирил и Методий, българската театрална трупа в Браила изнася представление. Под ръководството на Добри Войников е играна, написаната от него драма „Покръщението на Преславския

[6] **Жечев**, **Н**. Христо Ботйов. Летопис за живота и дейността му 1847/1848 – 1876. София, 2007, с. 55.
[7] Дунавска зора, г. I, бр. 14, 12 февруари 1868. Вж. също **Жечев**, **Н**. Христо Ботйов..., с. 55.
[8] Дунавска зора, г. I, бр. 21 и 22, 1 и 8 април 1868.
[9] **Унджиев**, Ив., Ц. **Унджиева**. Христо Ботев – живот и дело. София, 1975, с. 237; **Маждракова-Чавдарова**, О. Вестник "Дунавска зора" и неговите идеи за организиране на българското революционно дело (февруари 1868 – юни 1859 г.) // Исторически преглед, 1987, № 7, 38 – 57; **Жечев**, Н. Христо Ботйов..., 55 – 56.

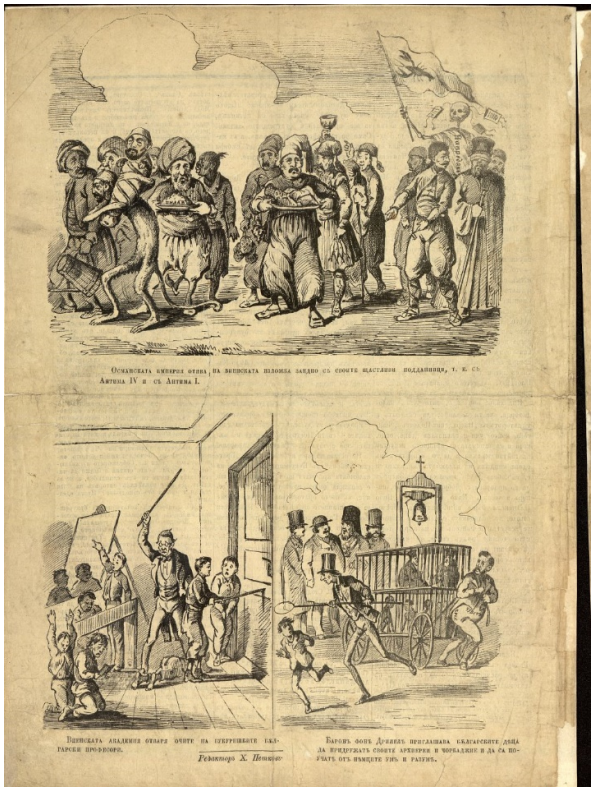
двор“[10]. Според съратника на революционната емиграция Киро Тулешков, приятелят му Христо Ботев, изиграва ролята на жреца Световид[11]. В създалата се емигрантска среда, най-вероятно от средата на 1868 г., датира познанството на калофереца и с Димитър Горов[12], родом от Пещера. Към посочения момент Горов живее в Браила[13]. Понатрупал материално състояние и капитал, през третата четвърт на XIX в., той финансира различни книжовно-просветни дейности отвъд Дунава.

Димитър Горов (1840 – 1881). НБКМ – БИА С 124

В средата на 60-те години в Браила живее Недялко Димитров Пандурски (1843 – 1874). Той е вуйчо на русенците Ангел (1850 – 1872) и Иванка (1855 – 1877) Кънчеви. В пристанищния град Пандурски разпространява литографии със сюжети от българската история[14]. Те са рисувани основно от полския художник Хенрих Дембицки (1830 – 1906) и от българина живописец Николай Павлович (1835 – 1894). Димитър Горов финансира и двамата в начинанията им[15]. Както е известно в излезлия на 1 май 1873 г. брой първи на сатиричния вестник „Будилник“, списван и издаван от Ботев, са публикувани карикатури от Дембицки[16]. Посочената дотук информация ясно обособява един от приятелските кръгове на Ботев отвъд левия бряг на р. Дунав.

[10] **Жечев**, Н. Христо Ботйов..., с. 56.
[11] Ботев в спомените на съвременниците си. Т. 1. Състав. С. **Каракостов**. София, 1977, 384 – 396.
[12] НБКМ – БИА, ф. 64. – Димитър Иванов Горов.
[13] **Попчев**, С., Ил. **Маринов**. Димитър Горов: историко-документален очерк. Пловдив, 1985, с. 17.
[14] **Михайлов**, К. Пандурски, Недялко Д. // Енциклопедия Българско възраждане : литература, периодичен печат, литературен живот, културни средища. Т. 2. Състав. Н. Александрова. http://enc.ilit.bas.bg/slovnik/%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D1%8F%D0%BB%D0%BA%D0%BE-%D0%B4 (Посетен на 08.11.2023)
[15] **Попчев**, С., Ил. **Маринов**. Димитър Горов..., с. 17.
[16] Будилник, г. I, бр. 1, 1 май 1873.

Карикатури на полския художник Хенрих Дембицки във вестник „Будилник“, г. I, бр. 1, 1 май 1873.

Да си другар с „банкерът на хъшовете“

Според изследователите Стефан Попчев и Илия Маринов през втората половина на 1868 г. Димитър Горов се установява в Гюргево[17]. В румънския град той отваря сапунджийница и фабрика за свещи. От тях успява да понатрупа известен капитал. Част от средствата търговецът влага за снабдяването с униформи и оръжие на организираната през същата година от Хаджи Димитър (1840 – 1868) и Стефан Караджа (1840 – 1868) чета[18].

Горов отделя средства и за книжовно-публицистичната дейност на свои събратя в Румъния, сред които Христо Ботев и Стефан Стамболов. През 1875 г. с материалната му подкрепа в печатницата на в. „Знаме“ в Букурещ, са отпечатани „Песни и стихотворения от Ботьова и Стамболова“[19]. В колекция II А 9214 на НБКМ – БИА, се съхранява телеграма от Христо Ботев до Димитър Горов във връзка с покупката на печатница в Букурещ. Документът е с дата 16 юни 1875 г. В допълнение на споменатата

[17] **Попчев**, С., Ил. **Маринов**. Димитър Горов..., с. 18.
[18] Пак там, 18 – 30.
[19] Песни и стихотворения от Ботйова и Стамболова. Букурещ: Печатница на в. „Знаме“, 1875 г.

информация е редно да посочим и телеграмата от В. Нефзер от 19 март 1876 г. за взети пари от Х. Ботев, за доставката на печатарски букви[20]. Със същата дата е и разписка дадена от Христо Ботев на Тодор Пеев за приети пари предплата за списваното в Букурещ „Периодическо списание“[21]. Година по-късно (1877) Димитър Горов финансира издаването на „Песни и стихотворения от С. Стамболов“[22]. Поради финансовата му подкрепа на национално-освободителното дело и застъпничество пред румънските власти, Никола Обретенов характеризира своя другар, като „български консул“[23].

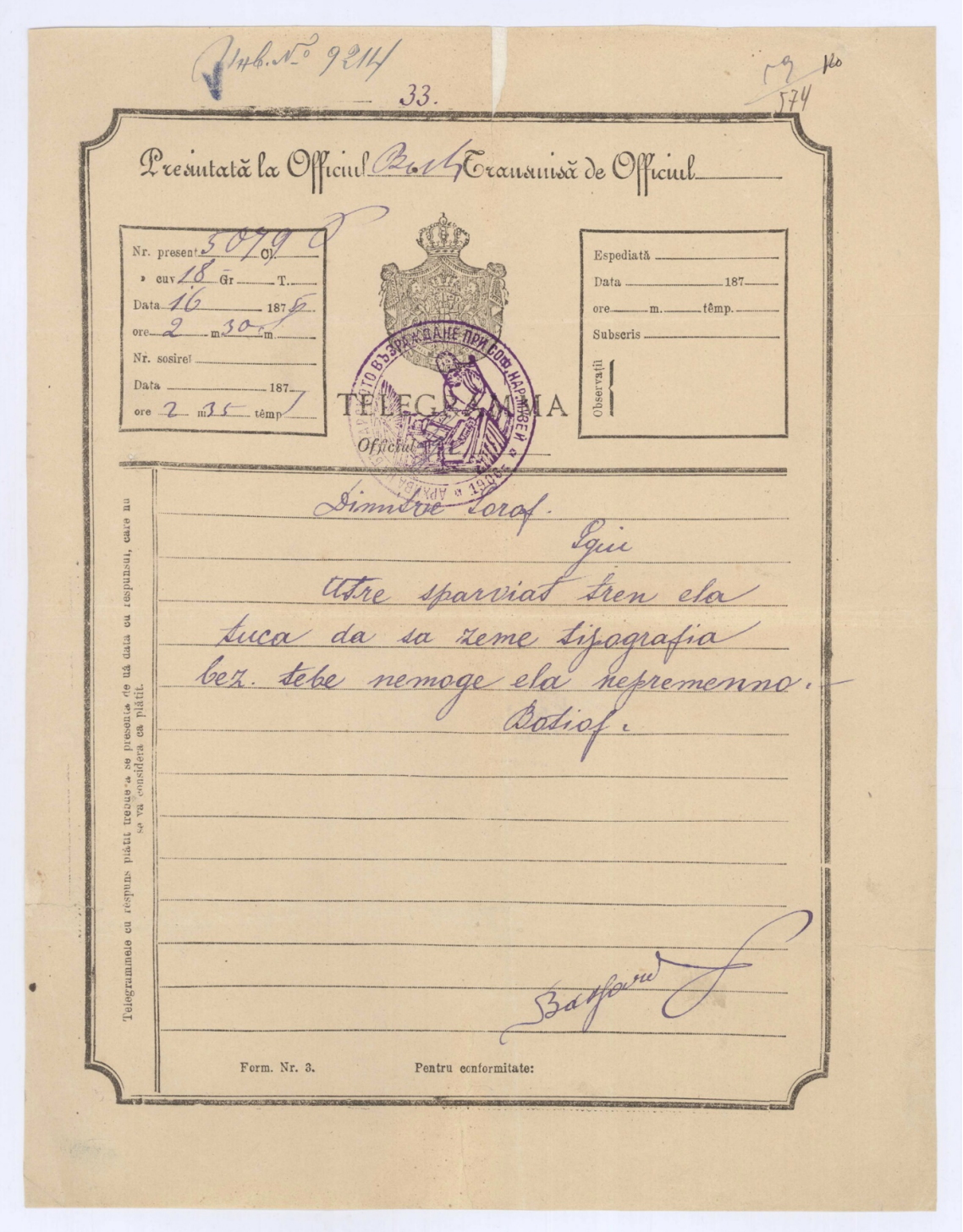

Песни и стихотворения от Ботйова и Стамболова. Букурещ: Печатница на в. „Знаме“, 1875 г.

[20] Телеграма от В. Нефзер за взети пари от Христо Ботев, за доставката на печатарски букви. Букурещ, 19 март 1876 г. НБКМ – БИА, ф. 86, II Д 1586а.
[21] Разписка, подписана от Христо Ботев и дадена на Тодор Пеев, за приети пари в предплата за "Периодическо списание". Букурещ, 19 март 1876 г. НБКМ – БИА, ф. 110, а. е. 7, л. 3.
[22] Песни и стихотворения от С. Н. Стамболов. Букурещ, 1877.
[23] **Обретенов**, Н. Спомени за българските въстания. С характеристика, добавки и поправки от М. Арнаудов. София, 1970, с. 207.

Стефан Стамболов (1854 – 1895) – революционер и сподвижник на Христо Ботев, НБКМ - БИА, С 1830

Телеграма от Христо Ботев до Димитър Горов във връзка с покупката на печатница в Букурещ. 16 юни 1875 г., НБКМ – БИА, II А 9214

Името на Д. Горов фигурира в протоколите от общите събрания на Българския революционен комитет (БРЦК), проведени на 29 април 1872 г. и на 21 август 1874 г. в

Букурещ[24]. Факт, който отново свидетелства за приобщеността на българина, родом от Пещера, към комитетските среди. През 1875 г. Димитър се жени за Иванка Кънчева. Наетата от семейство Горови в Гюргево къща служи за пощенска станция на комитетската организация[25].

Димитър и Иванка Горови, НБКМ – БИА С 126

Търговецът е сред хората от близкото обкръжение на Христо Ботев. На 16 май 1876 г. от Гюргевското пристанище, заедно с войводата и група четници, Димитър и Иванка, се качват на австро-унгарския параход „Радецки“. Информация за плановете да се превземе пътнически параход съдържа писмото на Данаил Попов от Турну Мъгурели до Илия Широков и Георги Стойчев в Александрия с дата 29 септември 1875 г.[26]

Димитър и Иванка Горови придружават предрешените като градинари бунтовници по пътя им до Бекет. На крайдунавското пристанище младото семейство слиза от кораба, вземайки със себе си, предадените му от Ботев писма и негов личен бележник. Ако трябва да конкретизирам, то „консулът“ приема овековеченото като „Прощално“ Ботево писмо, наред с писмото на бунтовника до неговите сподвижници и приятели, обществениците Иван Грудов, Иван Кавалджиев и д-р Георги Странски[27].

Редом с преписката, на Горов са поверени и две телеграми, съставени от Ботев, които търговецът трябва да изпрати за публикуване в западноевропейската преса. Благодарение на търговецът от Пещера днес са запазени и визитни картички на поета-

24 Протокол от заседание на Българския революционен централен комитет. Букурещ, 21 август 1874 г. НБКМ – БИА, II Д 994, л. 1 – 2.

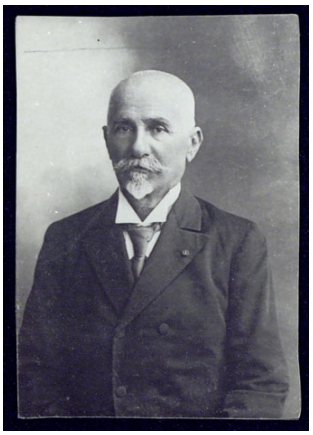
25 **Попчев**, С., Ил. **Маринов**. Димитър Горов..., с. 30.

26 Писмо от Данаил Попов, Турну Мъгурели до Илия Широков и Георги Стойчев, Александрия. 29 септември 1875 г. НБКМ – БИА, II А8632.

27 Прощално писмо на Христо Ботев, параход „Радецки“ до семейството му. Букурещ, 17 май 1876 г.; писмо от Христо Ботев, параход „Радецки“ до Иван Грудов, Иван Кавалджиев и Георги Странски. Букурещ, 17 май 1876 г. НБКМ – БИА, II Д 1588а; II Д 1318а.

революционер, съхранявани в Български исторически архив на НБКМ[28]. Любопитство буди съдбата на личното тефтерче[29] на войводата. Поверено от бележития калоферец, то е предадено от Д. Горов на общия им приятел Тодор Пеев. През 1948 г. дъщеря му Здравка Пеева го предава на Народната тогава библиотека в София[30].

Установил се в Гюргево в края на 1868 г. Д. Горов постепенно създава контакти с революционерите Никола Обретенов[31] и Стефан Стамболов[32]. Те са представители на т.нар. "млади" сред тогавашните революционни среди, консолидирали се около Христо Ботев. Между Горов и Обретенов съществува постоянна кореспонденция, която продължава и след 1878 г. До Освобождението двамата се осведомяват взаимно за обстановката в Русе и Гюргево. На по-късен етап тема на тяхната дописка стават политическите събития в следосвобожденска България.

Никола Обретенов (1849 – 1939), НБКМ – БИА С 85

***

От Никола Обретенов[33] Народната библиотека закупува писма, отнасящи се до личността и делото на Христо Ботев. Те обхващат периода от септември 1875 до януари 1878 г., т.е. между времето на т. нар. Старозагорско въстание до близо две години след кончината на бележития революционер. В писмата се съдържа разнообразна информация, касаеща изпращането на калофереца в Одеса, с цел събиране на пари за замисленото през лятото на 1875 г. въстание, за маршрута и преминаването на Ботевата

[28] Визитна картичка на Христо Ботев. Името му е изписано на латиница "Christo Botioff". НБКМ – БИА, II Д 1591.
[29] НБКМ – БИА, II Д 856, л. 1 – 43.
[30] **Попчев**, С., Ил. **Маринов**. Димитър Горов..., с. 97.
[31] НБКМ – БИА, ф. 122 – Никола Тихов Обретенов.
[32] НБКМ – БИА, ф. 63 - Стефан Николов Стамболов.
[33] **Минцев**, Д. Документалното наследство на Никола Т. Обретенов. // Известия на държавните архиви, кн. 67, 1994, 101 – 164.

чета през Дунава в пролетта на 1876 г., списък на четата, за развоя на Априлското въстание и съдбата на конкретни лица участвали в него[34].

Сред откупените от Обретенов документи се срещат и сведения с личен характер. Такова е например писмото на Иванка Ботева (1823 – 1911) от 27 януари 1878 г. до синът ѝ Кирил (1856 – 1944), заточен след разгрома на въстанието в Аккя (Мала Азия). Майката изразява недоволството си от българския търговец и предприемач Евлоги Георгиев (1819 – 1897), че не ѝ е предал по-ранно писмо от изгнаника[35]. Посочените писма имат различни адресанти – Българският революционен комитет в Букурещ, революционните дейци Георги Петкович, Тодор Кърджиев, Стефан Ботев, Андрей Матев. Адресатът в повечето случай е един и същ – Петрана, сестра на Никола Обретенов. Тя е активна съмишленичка на национално-освободителното ни движение. Приведените в текста документи се съхраняват в богатите колекции на Български исторически архив[36].

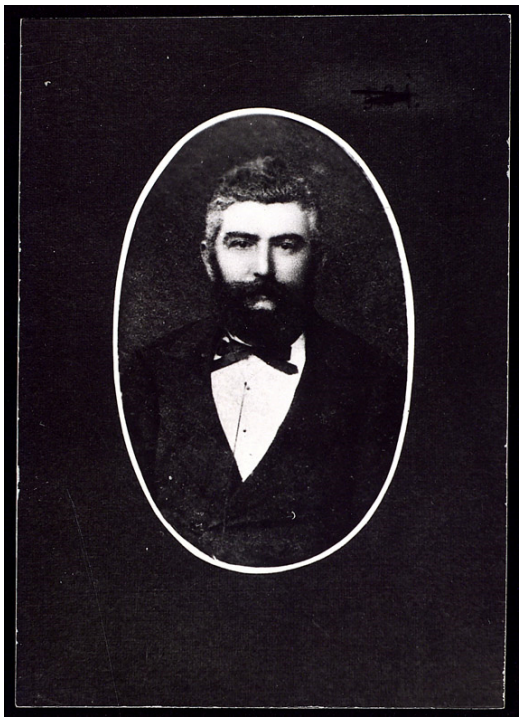
Петрана Обретенова (1845 – 1932), НБКМ-БИА С 97

За специалистите по Българско възраждане отдавна са добре известни мястото и ролята на Никола Обретенов в борбите ни за административно самоуправление[37].

[34] Писмо от БРЦК до Русенския революционен комитет. Букурещ, 7 септ. 1875; писмо от Г. Петкович до Я. Ангелов в Гюргево. Русе, 19 май 1876; писмо от Андрей Матев до Петрана Обретенова в Русе. Бекет, май 1876; писмо от Стефан Ботев до Петрана Обретенова в Русе. Гюргево, 20 юли 1876; писмо от Иванка Петкова до Кирил Ботев, Аккя. Букурещ, 27 януари 1878. НБКМ – БИА, II В 162, II В 319, II В 350, II В 344, II В 377.
[35] Писмо от Иванка Петкова до Кирил Ботев, Аккя. Букурещ, 27 януари 1878. НБКМ – БИА, II В 377.
[36] НБКМ – БИА, II В 162, II В 319, II В 350, II В 344, II В 377.
[37] **Митев**, Й. История на Априлското въстание в 3 тома. София, 1986; **Косев**, К., Н. **Жечев**, Д. **Дойнов**. История на Априлското въстание 1876. Фототипно издание. София, 2006.

Поради това няма да се спираме в детайли на революционната дейност на синът на баба Тонка. Ще припомним единствено, че през 70-те години на XIX в., Никола е сред дейните участници в комитетските среди. Той, заедно с Ангел Кънчев, са сред основателите на местния революционен комитет в Русе. След 1872 г. Обретенов става и негов председател. Поддържа връзки с бунтовниците Тома Кърджиев, Стефан Стамболов, Михаил Греков и Матей Преображенски. След безуспешния опит за въстание от късното лято на 1875 г., Никола емигрира в Румъния, където се включва към групата на т. нар. „Гюргевски апостоли“[38]. Обретенов е определен за касиер на четата на Христо Ботев[39]. А както стана ясно от казаното по-горе, инвентарните книги на Националната библиотека свидетелстват, че след Освобождението от русенеца са закупени и документи, отнасящи се за сина на даскал Ботьо Петков.

Документи за Ботев във фонда на Кирияк Цанков

Кирияк Цанков (ок. 1847 – 1903), НБКМ – БИА С II 117

[38] За свикването, състава и решенията на Гюргевския революционен комитет вж. **Косев**, К., Н. **Жечев**, Д. **Дойнов**. История на Априлското въстание..., 200 – 223.
[39] Българска възрожденска интелигенция. Енциклопедия. Състав. Н. **Генчев**, К. **Даскалова**. София, 1988, с. 480. Вж. също **Обретенов**, Н. Спомени..., 213 – 221.

В личния фонд на Кирияк Цанков[40] (ок. 1847 – 1903) също се съхраняват документи, свързани с конкретни моменти от живота на Христо Ботев. Връстник на Ботьова, Цанков е с богат за времето си революционен опит. Той е член на Тайния централен български комитет (1866 – 1867 г.) и произлезлите от него политически кръгове „Млада България“. Един от основателите на БРЦК и негов подпредседател в периода между 1872 и 1875 г. На Общото събрание от 29 април до 5 май 1872 г. е избран в групата, която трябва да изработи програма и устав на комитета. Близък приятел е на Васил Левски (1837 – 1873) и Любен Каравелов (1834 – 1879). Членува в Българското човеколюбиво настоятелство в Букурещ. А между 1875 и 1876 г. е председател на Българското централно благотворително общество (БЦБО). По време на Априлското въстание емигрантът публикува в румънския периодичен печат материали в защита на българската освободителна кауза[41].

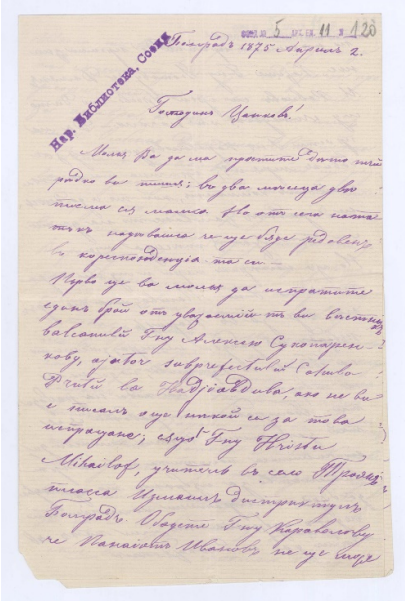
Членове на Българското централно благотворително общество в Букурещ. Сред тях са Кирияк Цанков, Олимпий Панов и Стефан Стамболов

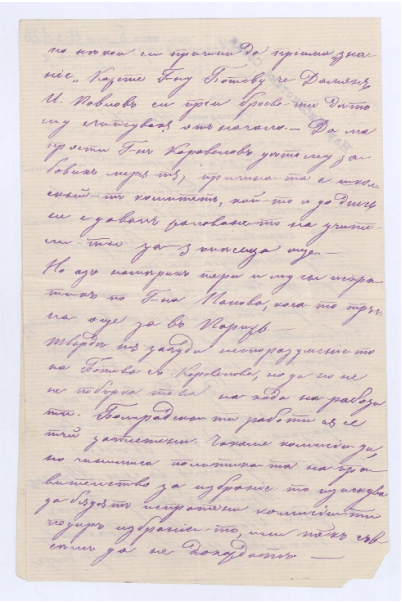
В личният фонд на Кирияк Цанков в БИА, преобладават документални свидетелства, отнасящи се до породилия се средата на 70-те години на XIX в. публичен конфликт между Любен Каравелов и Христо Ботев[42]. В писмо от 25 март 1875 г.[43]

[40] НБКМ – БИА, ф. 5 – Кирияк Антонов Цанков.
[41] **Мирчева**, К. Цанков, Киряк Антонов. // Кой, кой е сред българите XV – XIX в. 501 имена от епохата на османското владичество. Ред. Ил. **Тодев**. София, 2000, 286 – 288.
[42] **Митев**, П. Българският революционен комитет 1875. София, 1998.
[43] Писмо от Михаил Паничерски до Кирияк Цанков в Букурещ. Болград, 25 март 1875 г. НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 5, л. 57 – 58.

Михаил Паничерски от Болград се обръща към Цанков, с молба да му се обясни причината за възникналите недоразумения между редактора на в. „Знаме“ и собственика на печатница „Свобода“. Отправеното запитване е провокирано от публикуваната в бр. 11 на „Знаме“ бележка от редактора, че вестникът ще се издава в друга печатница[44].

В писмото си от 2 април 1875 г.[45], живеещият в Болград Иван Иванов, също изразява пред К. Цанков изненадата си от създалите се противоречия между Каравелов и Ботев. Той се надява спорът да не се пренесе върху българските работи и да не им навреди. Иванов използва възможността да отправи молба към Кирияк Цанков, Христо Ботев и Любен Каравелов, чрез вестниците си да апелират пред болградчани, които са техни абонати, да участват в родолюбивото дело[46].

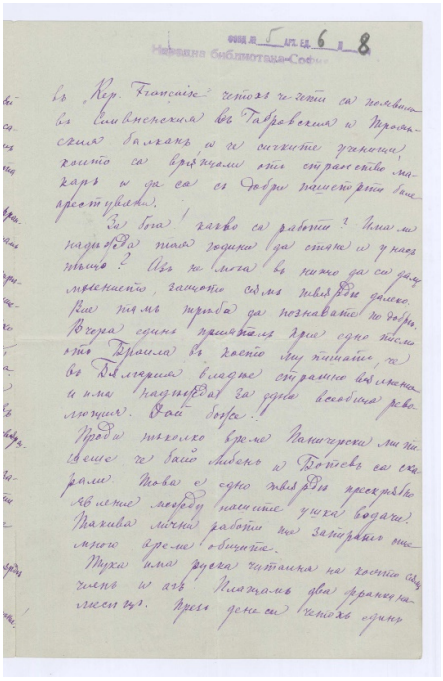

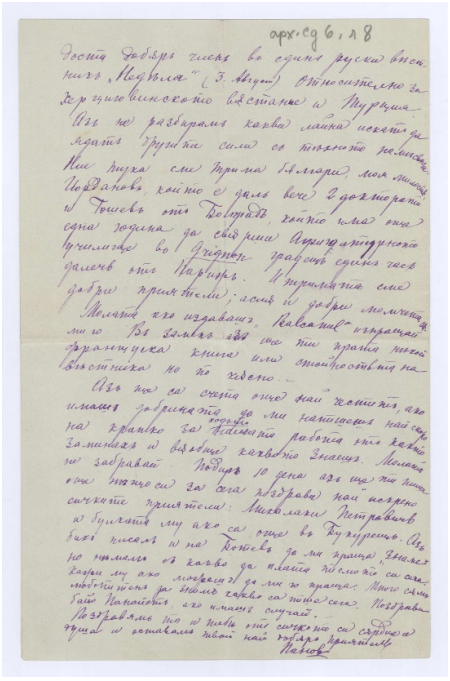

Началните страници от писмото на Иван А. Иванов до Кирияк Цанков в Букурещ. Болград, 2 април 1875 г. Иванов се интересува от издателската дейност на Христо Ботев и Любен Каравелов. Учуден е от недоразумението между двамата комитетски дейци, НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 11, .л. 120, лице, НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 11, .л. 120, гръб

44 Пак там. Вж. също Знаме, г. I, бр. 11, 16 март 1875.
45 Писмо от Иван А. Иванов до Кирияк Цанков в Букурещ. Болград, 2 април 1875 г. НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 11, л. 120 – 128.
46 Пак там.

Конфликтът Каравелов-Ботев, разтърсил комитетските среди, сериозно притеснява дейците от революционната мрежа. На 5 май 1875 г., приятелят на Васил Левски, Иван Драсов (1848 – 1901), запитва стария си познайник Цанков за съществуващите пререкания. Повлиян от получената от Ботев информация, учащият в Чехия българин, се възмущава от поведението на председателя на БРЦК. Ловчанлията е учуден с чие право "бившият разпопен патриот" Каравелов пречи на емиграцията, та даже се осмелява да конфискува едно неделно течение на в. „Знаме“[47]. Сходно е съдържанието на писмото от Олимпий Панов (1852 – 1887) в Париж от 5 септември 1875 г. до Цанков[48].

Част от писмо на Олимпий Панов до Кирияк Цанков. Париж, 5 септември 1875 г. Панов се интересува от конфликта между Любен Каравелов и Христо Ботев

Сред документите, съхранявани във фонда на Кирияк Цанков, не липсват и такива, открито насочени срещу Ботев. През лятото на 1875 г. болградчаните Михаил Паничерски, Иван Иванов, Михаил Мумджиев и Николай Минков, укоряват действията, позицията и свободолюбивия нрав на 27-годишния калоферец. Те критикуват Ботьова, дето се е „заял“ с Цанков и Каравелов, предупреждавайки го, че ако

[47] Писмо от Иван Тодоров Драсов до Кирияк Цанков в Букурещ. Прага, 5 май 1875 г. НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 5, л. 59 – 61.
[48] Писмо от Олимпий Гълъб Спиридонович Панов до Кирияк Цанков в Букурещ. Париж, 5 септември 1875. НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 6, л. 7 – 8.

не се помири с тях, ще откажат абонамента си за списвания от него вестник[49]. Аналогично е съдържанието на писмото от Димитър Радионов до Михаил Паничерски с дата 5 август 1875 г. Редом с упреците, болградската група около Радионов заплашва Ботев, че ако не се спогоди с „по-старите“, ще върнат вестника му и ще откажат абонамента си. Кореспондентът на Паничерски все пак е предпазлив и умерен в помислите си, предупреждавайки го, че: „Ботев не трябва да се отхвърля съвсем, защото знае много тайни, а да бъде за в бъдеще спомагателен член“[50] на комитета.

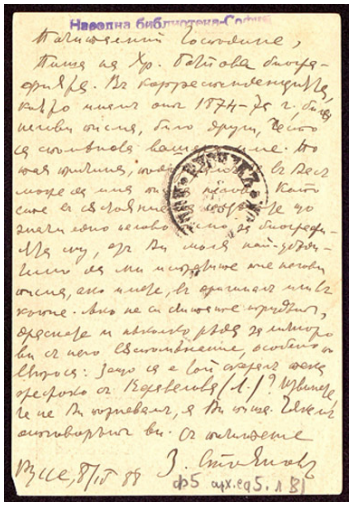
Друга проблематика, обединяваща част от изворовия материал във фонда на К. Цанков, се отнася до четата на Христо Ботев. Преписката обхваща времето от 22 септември 1875 до 14 юли 1876 г. и наброява четири писма. Главните въпроси в тях касаят набавянето на финансови средства за формирането на четата, поетапното присъединяване на отделни групи към нея и съдбата на някои оцелели четници[51]. На 1 юни 1876 г. Андрей Матев от Бекет търси помощ от Кирияк Цанков, по това време председател на Българското човеколюбиво настоятелство в Букурещ. В писмото му е приложена разписка с разноските на бунтовниците Петър Симеонов, Теофан Раданов и Йордан Недков-Инджето. Матев изисква от споменатите лица да му изпратят пари, с които да покрие дълговете им в Бекет[52].

Организирането на Ботевата чета има пряко отражение върху Кирияк Цанков. Сред личните му книжа в БИА се съхранява документ, представляващ Заповед с номер 2439 от 19 май 1876 г. за негово арестуване. Три дни след качването на първата група съзаклятници на парахода „Радецки“, румънските власти предприемат мерки за залавянето на революционера, намиращи се на тяхна територия. Разпореждането за задържането на Цанков е издадено от главния съдия на Илфовски окръг и влиза незабавно в сила. Съгласно нарежданията заподозрения трябва да се отведе в затвора Вакърещи, където да остане до втора заповед. Обвиненият по глава 75 от румънския Наказателен закон, Кирияк Цанков, е заподозрян в подкрепа на преминаването на Ботевата чета през Дунава[53].

---

[49] Писмо от Иван Иванов, Михаил Мумджиев, Николай Минков до Кирияк Цанков в Букурещ. Болград, 3 август 1875. НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 5, л. 72 – 73.
[50] Писмо от Димитър Н. Радионов, Болград до Михаил Паничерски, Букурещ. 5 август 1875 г. НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 5, л. 74 – 75.
[51] Писмо от Атанас Чернев до Кирияк Цанков в Букурещ. Олтеница, 22 септември 1875 г.; писмо от Филип Стоянов Симидов до Костаки Николов Сахатчията в Букурещ. Гюргево, 17 май 1876 г.; писмо от Андрей Матев до Българското человеколюбивно настоятелство, Българската дружина в Букурещ. Бекет, 1 юни 1876 г.; писмо на Иван Иванов до Кирияк Цанков в Букурещ. Болград, 14 юли 1876 г. НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 6, л 7 – 8, л. 127, л. 131, а. е. 7, л. 18 – 19.
[52] НБКМ – БИА, ф. 5, а. е. 6, л. 131.
[53] Заповед № 2439 за арестуването на Кирияк Цанков, издадена от Илфовски окръжен съд. 19 май 1876 г. НБКМ – БИА, ф. 5, оп. 1, а. е. 6, л. 131.

Заслужават внимание още два документа от фонд № 5. Става дума за писма от и до Захари Стоянов (1850 – 1889). Окичен със славата на първият биограф на Христо Ботев, настойчивият Джендо търси съдействие от Кирияк Цанков при набирането на изворов материал, въз основа на който по един романтично-патетичен начин ще увековечи образа на книжовникът-революционер. На 8 април 1888 г., летописецът от Медвен, изпраща пощенска картичка на живущия по това време във Варна 41-годишен Цанков. Разяснявайки му, без да го познава лично, че подготвя биографичен очерк на именития калоферец, Стоянов споделя, че в „издирената и събрана“ от него Ботева кореспонденция, често се споменава името на К. Цанков. Поради тази причина, ако той пази писма на покойния войвода, то нека да му ги изпрати. Захари е така любезен да прикани някогашния съратник на Апостола да опише накратко спомените си за сина на даскал Ботьо Петков[54].

Пощенска карта за вътрешна кореспонденция. Захари Стоянов иска информация от Кирияк Цанков за дейността на Христо Ботев и конфликта му с Любен Каравелов. Русе, 8 април 1888 г.

В научните среди отдавна е конкретизирано значението на направеният от З. Стоянов опит за биография на Христо Ботев[55]. Няма да се спираме в детайли на разнопосочните примери, онагледяващи субективността, личностното пристрастие, фактологическото изкривяване и изопачаване, та дори и опитите за фалшификация на документални свидетелства, свързани с Ботев и събитията от буреносната пролет на 1876 г., излезли изпод ръката на Стоянов. Сам по себе си и той деен участник в

[54] Пощенска карта на Захари Стоянов Джендо до Кирияк Цанков, Варна. Русе, 8 април 1888 г. НБКМ – БИА, ф. 5, ап. 1, а. е. 5, л. 81.
[55] **Захари Стоянов**. Опит за биография за Христо Ботьов. Русе, 1888.

Априлското въстание. На тази проблематика също е посветен значителен обем научна книжнина.

С оглед на интересуващата ни тук тематика, ще припомним обаче публикуваното през 1954 г. в книга първа на „Известия на Института Христо Ботев“ изследване на акад. Михаил Димитров, разобличаващо лъкатушещия Захари Стоянов, идентифицирал се като биограф на Ботев. Детайлно критичен, процесуално аналитичен и аргументирано обоснован в съжденията си, акад. Димитров коментира белетристичния похват, използван от Стоянов, за да изгради животоописанието на калофереца[56].

Ще се спрем само на две от нишките в сюжетния разказ на Стоянов, проследени от М. Димитров. Първата от тях се отнася до прототипа на издадената през 1888 г. Ботева биография. За такъв Захари използва написания от него и отпечатан година по-рано, сиреч през 1887, биографичен очерк на Продан Тишков или Чардафон Велики (1860 – 1906)[57]. Личност, увековечена в националния ни пантеон със събитията около Съединистката акция (1885 г.). В двете си разработки медвенчанинът ползва изцяло еднакви пасажи, заменяйки единствено имената на своите герои. Вторият пример, изведен на преден план от акад. Димитров, касае оползотворения от Захари Стоянов изворов материал. Голяма част от документите, с които разполага летописецът на Априлското въстание, за да пресъздаде ключови моменти от живота на Ботев, по една или друга, неизвестна за нас причина, след 1888 г. безследно изчезват, без потенциална възможност да бъдат анализирани от друг автор[58].

Въпросът за „съществуващ“ документален масив, използван и познат само и единствено на Захари Стоянов, е разгледан подробно и в публикацията на Иван Стойчев в книга първа (и впрочем единствена) на цитираните вече „Известия“[59]. Само по себе си отсъствието на подобен набор от документи, по моему, категорично поставя под съмнение достоверността и някогашното му наличие. За поведението и застъпваната от Захари Стоянов позиция в края на 80-те години на XIX в., разбира се, има логичен отговор, свързан с политическата ситуация и злободневие в следосвобожденска България. Но на този въпрос няма да се спираме тук. Представените примери обаче ясно свидетелстват за отговорността и критичността, от която трябва да се ръководи всеки изследовател, анализиращ книжовно-документалното наследство, свързано с личността и делото на Христо Ботев.

[56] **Димитров**, М. Захари Стоянов като биограф на Ботев. // Известия на Института Хросто Ботев…, 1 – 23.
[57] **Захари Стоянов**. Чардафон Велики. Русе, 1887.
[58] **Димитров**, М. Захари Стоянов като биограф на Ботев…, 1 – 23.
[59] **Стойчев**, Ив. Из архива и ръкописите на Христо Ботев…, 24 – 81.

Но да се върнем обратно към исканото от Цанков съдействие. На 13 април 1888 г., т.е. седмица след като получава пощенската карта на Захари Стоянов, свищовлията отговаря, че не може да му бъде в помощ, понеже книжата на Христо Ботев от 1874 – 1875 г. не са у него. Поборникът уточнява, че по това време Ботев и той са живеели заедно в Букурещ и не са имали нужда от писмена връзка. Що се отнася до питането на Джендо, защо са се скарали комитетските ръководители, Цанков е кратък, точен и изчерпателен в обяснението си. А именно: „Спорът между Ботев и Любен Каравелов се е дължал на различната оценка на положението в България. Докато Каравелов е смятал, че почвата за общо въстание не е подготвена и е бил последовател на по-нататъшното апостолско действие като Левски в България, като е търсел помощ отвън, главно от Русия, Сърбия и Румъния, Ботев напротив е бил убеден, че България е готова да въстане и само чака в помощ чета отвън“[60].

Приведените дотук казуси, струва ми се, категорично доказват колко трудна и същевременно отговорна е задачата на всеки изследовател, изправил се пред на пръв поглед добре познатата личност на Христо Ботев. Възможност за реконструкция на живота и делото на войводата освен личните му книжа, дават и документалните свидетелства, съхраняващи се във фондовете на негови съратници, сподвижници, съмишленици, а защо не и инакомислещи от тях дейци. Компилативният подбор и критичният прочит на наличния към момента изворов материал, допълнен с документацията от канцеларииите на централната и местна османска власт, дават една по-цялостна и всеобхватна представа за разнопосочната дейност и многоликия образ на книжовник, поет, публицист, революционер и общественик, какъвто е синът на Ботьо и Иванка Петкови. Книжовно-документалното наследство, свързано с личността и делото на Христо Ботев изисква не само практически подбор и критичен анализ. Заедно с това съществува възможност за теоретична интерпретация на наличния документален масив от една страна, а от друга на условията и средата му на съхранение, както и възможностите за включването му в научно обръщение и в обществото пространство.

Възможностите на постмодерния свят откриват поле за осъществяване на нови връзки във виртуалното пространство, в което документите формират нови организационни структури без да се преминават границите на колекцията, към която са причислени. Иновативните модели следват новите информационни потребности на съвременното общество и са резултат от ускорената динамика, съпътстваща промените.

[60] Писмо от Кирияк Цанков до Захари Стоянов в Русе. Варна, 13 април 1888 г. НБКМ – БИА, ф. 5, оп. 1, а. е. 5, л. 82.

Колекцията отдавна е напуснала физическите очертания на хранилището и търси своето място в трезорите на европейската и световната памет. Съвременните тенденции очертават новите информационни структури, подчинени на принципа „единство в различието“ – изграждане на транснационални семантични формации (клъстери) при запазване на автентичността и самобитността на своето, националното.

От друга страна, архивите не съществуват като даденост и са отворена система за непрекъснато попълване и надграждане. В условията на една макроструктура, достъпвана от единен вход във виртуалното пространство всяко надграждане придава принадена стойност не само на съществуващата колекция, към която новият документ ще бъде причислен, но и към всички останали документи, които предполагат отношение и връзка към новото попълнение. Категоричната препоръка на архивистът-визионер Т. Кук е „архивистите да се извисяват над земното и практичното, да оспорват правилата, да захвърлят готовата мъдрост и да разрушават изкуствени прегради и бариери“[61]. Сред препоръките на Кук е развитието на архивистичната теория и прилагането ѝ в практиката да следват без забавяне промените в обществото и неговите информационни потребности.Той въвежда понятието „архиви без стени“, при което освен физическият факт на документа трябва да бъдат взети предвид концептуалните връзки около неговото създаване.

Визията за бъдещо продължаване на изследователския процес е свързана с популяризирането на документалното наследство на поета и с неговото дообогатяване с допълнителна информация и документи, както от други фондове и колекции в Националната библиотека, така и от страната и чужбина. Иновативният модел за достъп до книжовно-документалното наследство създава предпоставки за укрепване и разширяване комуникациите на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ с нейните потребители, сродни организации и представители на бизнес средите и по един обективен начин защитава репутацията на националната ни историческа и културна памет.

[61] **Кук**, **Тери**. Архивите в постмодерния свят. – URL: https://electronic-library.org/articles/Article_0026.html

FUNDS AND COLLECTIONS IN THE ST. ST. CYRIL AND METHODIUS NATIONAL LIBRARY, CONTAINING INFORMATION ABOUT THE LIFE AND WORK OF HRISTO BOTEV

PhD Boyana Mincheva, Victoria Rahilova

The purpose of this article is to present part of the personal funds and archival collections stored in the St. St. Cyril and Methodius National Library and the contained there documentary heritage about biography and acts of Hristo Botev. The present research is devoted to documentary testimonies of the bulgarian revolutionist and poet Botev but also to his contancts/relationship with Dimitar Gorov (1840 – 1881), Kiriak Tsankov (c. 1847 – 1903), Nikola Obretenov (1849 – 1939) and Stefan Stambolov (1854 – 1895). The role of the mentioned bulgarian revivalists is also traced here as well as the preservation-of the literary and documentary legacy of the prominent public figure of Hristo Botev after his death.

Библиография

Архивни източници:

НБКМ – БИА, фонд 5 – Кирияк Антонов Цанков

НБКМ – БИА, ф. 63 – Стефан Николов Стамболов

НБКМ – БИА, ф. 64 – Димитър Иванов Горов

НБКМ – БИА, ф. 110 – Тодор Пеев Стоянов

НБКМ – БИА, ф. 122 – Никола Тихов Обретенов

НБКМ – БИА, колекции – II А8632, II А 9214, II В 162, II В 319, II В 350, II В 344, II В 377, II Д 856, II Д 994, II Д 1318а, II Д 1588а, II Д 1591

НБКМ – БИА, сбирка „Портрети и снимки“

НБКМ, Дигитална библиотека

Българска възрожденска периодика:

Дунавска зора, г. I, бр. 14, 21 и 22 от 12 февруари, 1 и 8 април 1868 г.

Будилник, г. I, бр. 1 от 1 май 1873 г.

Българска старопечатна книжнина:

Песни и стихотворения от Ботйова и Стамболова. Букурещ, 1875 г.

Песни и стихотворения от С. Н. Стамболов. Букурещ, 1877 г.

Научна литература:

Българска възрожденска интелигенция. Енциклопедия. Състав. Н. **Генчев**, К. **Даскалова**. София, 1988.

Димитров, М. Захари Стоянов като биограф на Ботев. // Известия на института Христо Ботев, кн. 1. Отг. ред. М. **Димитров**. София, 1954, 1 – 23.

Жечев, **Н**. Христо Ботйов. Летопис за живота и дейността му 1847/1848 – 1876. София, 2007.

Косев, К., Н. **Жечев**, Д. **Дойнов**. История на Априлското въстание 1876. Фототипно издание. София, 2006.

Маждракова-Чавдарова, О. Вестник "Дунавска зора" и неговите идеи за организиране на българското революционно дело (февруари 1868 – юни 1859 г.) // Исторически преглед, 1987, № 7, 38 – 57.

Минцев, Д. Документалното наследство на Никола Т. Обретенов. // Известия на държавните архиви, кн. 67, 1994, 101 – 164.

Мирчева, К. Цанков, Киряк Антонов. // Кой, кой е сред българите XV – XIX в. 501 имена от епохата на османското владичество. Ред. Ил. **Тодев**. София, 2000, 286 – 288.

Митев, Й. История на Априлското въстание в 3 тома. София, 1986.

Митев, П. Българският революционен комитет 1875. София, 1998.

Попчев, С., Ил. **Маринов**. Димитър Горов: историко-документален очерк. Пловдив, 1985.

Стойчев, Ив. За архива и ръкописите на Христо Ботев. // Известия на института Христо Ботев, кн. 1. Отг. ред. М. **Димитров**. София, 1954, 24 – 81.

Унджиев, Ив., Ц. **Унджиева**. Христо Ботев – живот и дело. София, 1975.

Мемоарна литература:

Ботев в спомените на съвременниците си. Т. 1. Състав. С. **Каракостов**. София, 1977.

Захари Стоянов. Чардафон Велики. Русе, 1887.

Захари Стоянов. Опит за биография за Христо Ботьов. Русе, 1888.

Никола Обретенов. Спомени за българските въстания. С характеристика, добавки и поправки от М. Арнаудов. София, 1970.

Интернет източници:

Кук, Т. Архивите в постмодерния свят. – URL: https://electronic-library.org/articles/Article_0026.html

Михайлов, К. Пандурски, Недялко Д. // Енциклопедия Българско възраждане: литература, периодичен печат, литературен живот, културни средища. Т. 2. Състав. Н. **Александрова**.
http://enc.ilit.bas.bg/slovnik/%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D1%8F%D0%BB%D0%BA%D0%BE-%D0%B4

Речник на българската архивна терминология. – URL: https://electronic-library.org/books/Book_0004.html

Рубрика "Archival Research" – https://libguides.gc.cuny.edu/archivalresearch/research-process